

SUOMALAISELLE URBAANALLA EUROOPPAAN

Jouluna 1993 esitetty tv-uusinta Metsoloiden joulusta keräsi 2,3 miljoonan katsojan potin. Se on paljon, vaikka sarja on ollut muutenkin varsin suosittu. Se kuvasi, miten nousukausi vaihtui lamaksi tyhjentyväällä maaseudulla. Talousuutiset vedettiin tavallisten ihmisten tasolle. Konkreettiset ihmiset potivat ymmärrettävästi maailman ja talouden muutosta.

Yhdentyminen ja epävarmuus ovat muuallakin Euroopassa tuottaneet maaseutua kuvaavia sarjoja: brittien Oi, ihana toukokuu, ranskalaisten Olivieledon perilliset ja saksalaisten Heimat. Nekin ovat etsiytyneet suomalaisten katsottavaksi. Metsoloista tuli kuitenkin kansansuosikki, joka nimeään myöten edusti lintukotomyyttiä. Olennaisia aineksia olivat miltei myyttinen koti ja äiti punaisessa tuvassa, jossa tuoksui vastaleivottu pulla. Tämä maassa, jossa suuri osa ihmisistä ja työpaikoista on kaupungeissa. Tosin kaupungit ovat eurooppalaisittain kyliksi katsottavia, ja niiden välillä saattaa olla satojen kilometrien välimatkat.

Euroentusiastit puhuvat kaupunkien Euroopasta, kun kotimaan poliittisena ongelmana näyttää olevan olosuhdevammainen maatalous ja sen tukeminen. Perinteisen maaseutupolitiikan rinnalla on alettu kuitenkin pohtia myös kaupunkipolitiikkaa. Yhtenä oireena tästä on ympäristöministeriön julkaisema esseekoelma Katse kaupunkiin. Siinä eri alojen kirjoittajat yrittävät hahmottaa omasta näkökul-

mastaan hyvää suomalaista kaupunkia.

Maamme kaupungit ovat eurooppalaisia siinä mielessä, että niiden perustamiseen tai syntyyn on taloudellismaantieteelliset ja joskus lisäksi puolustukselliset syynsä. Asemakaavat on laadittu parhaiden venäläisten, ruotsalaisten tai saksalaisten voimin. Tuloksesta huomaa, ettei tullut kaupunkia vaan parhaimmillaankin vain kaupunkimainen.

Pikkukaupungit hävitti himo saada kustakin maapalasta joksikaisella sukupolvikierroksella maksimaalinen hyöty. Maanomistajien eduksi viritetty päätöksentekomekanismi olikin ansa. Mervi Ilmonen toteaa: ”– raivaamisen pyhittäminen on ollut osa kansallista ympäristöideologiaa ainakin kahdessa maassa, Yhdysvalloissa ja Suomessa. Ehkäpä siksi suomalaiset käyttäytyvät kaupungissa kuin metsässä: raivaavat, siirtävät ja ryskäävät.” Kaupunki riisuu historiansa, menneisyytensä kerrokset ja muistinsa yksittäisten spekulanttien edun edessä.

Suomalaisen teollistumisen ja kaupungistumisen hitaus merkitsi, että ennen toista maailmansotaa maahamme ei syntynyt paljoakaan muiden teollisuusmaiden tapaisia teollisuusslummeja. Sama hitaus koskee monien keskeisten sosiaalipolitiikan lohkojen – erityisesti palkkatyöläisperheille tärkeiden vanhuuden, työttömyyden ja työkyvyttömyyden turvajärjestelmien – kehitystä aina 1960-luvulle asti. Ongelmia yritettiin estää sitomalla

kansaa turpeeseen. Tämän ”pienviljelijä-projektin” ihan teena oli pihapiirissään touhuava onnellinen perhe.

Myöhemmin asuntosäästöesitteet tarjosivat ”onnelliselle perheelle” touhuttavaksi oman lähiöasunnon. Omistusasunnosta tuli 60-luvulta lähtien suomalaisen perheen keskeinen elämäntehtävä ja saavutus, jonka koristeena oli oma henkilöauto asfalttipihalla. Keinosta tuli päämäärä. Työvoima maksoi omaa varastointiaan. Lähiöperheeseen piti kuuluman kaksi palkkatyössä olevaa nuorta aikuista ja 1–2 lasta. Työllistymisen ja asuntopolitiikan ohella lähiölähtöinen sosiaalipolitiikka on ollut päivähoitopolitiikkaa.

Tulos on kuitenkin ollut, että suomalaisista (pikku)kaupungeista ja lähiöistä on muotoutunut pseudourbaania antikaupunkia, mitä kehitystä on edistänyt myös yksityisautoilun tukeminen monin tavoin. Kun asutokunnista silti keskimäärin noin 40 prosenttia (vanhus ja vammaisväestön prosentista puhumattakaan) on autottomia, voi kysyä, mitä tällainen kaupunkimaisuus heille antaa. Lisäksi likimääräiseen täydytyöllisyyteen perustunut sosiaaliturva on alkanut nyt rakoilla. Työsuhteiden ”epätyypillisyydessä” tai lyhetessä muuttopakot lisääntyvät. Pitkäaikais-työttömyys on muuttanut asumaan lähiöihin. Suuren projektin katoaminen ja sidoksien tilapäisyys ei kuitenkaan ole vapaata valintaa tai postmodernia urbaania keveyttä.

Urbaani merkitsee julkista

elämää, kohtaamisia, kokouksia, samanaikaista toimintaa, yhteiselämää. Lähiöt eivät ole muuta kuin kerrostettua maalaisuutta, josta on steriloitu maalaisuuden positiiviset elementit. K-kauppa, R-kioski ja keskikaljakuppila eivät juuri mahdollista "kaupunkiseikkailua", semminkään kun ihmisten romahtanut henkilökohtainen talous ei voi toimia kuin jonkinlaisena kieltäytymisten mittarina. P-aukiselle on vaikea myydä ympäristöä elämän valintamyymälänä.

Asuinympäristö kaupungissa on olemassa vain ihmisten ja heidän toimiensa kautta. Ihmisen toiminnan mahdollisuudet ympäristössä ovat sen laadun mittari. Itse aineellinen ympäristö jää silloin oikeastaan puitteeksi tai näyttämöksi, joka voi estää tai sallia, rajoittaa tai edistää, lieventää tai vahvistaa. Kaupunki ei ole vain rakennustensa ja väyliensä summa, vaan se on ihmisten sidoksia ja vapautta, toimintaa ja toimimattomuutta, privaattia ja julkista tapahtumista.

Satunnaiset matkailijat Mäkelä & Mäkelä esittelevät "urbaania" stadia tekohauskasti. Metodi on tuttu televisiosta, jossa satunnaismatkailun isä matkasi trikkitekniikalla Kaukoitään tilataksaan sikäläisessä viiden tähden hotellissa tarjoilijalta kuuluisalla keittiöenglannillaan vielä kuuluisamman cocktailin, ja niin kaikki kertomisen ja näyttämi-

sen arvoinen tuli esitettyä. Se tärkeä oli Mäkelä itse, muu oli kulisia.

Kirjaan sisällytetyssä pakinnassa nimimerkki Bisquit toteaa sanaväännöksessään: "Latinan kielessä sana stagnare tarkoittaa salpautumista, diktio taas sanomista. Stadi on lyhenne stagnoituneesta diktioista, joka voidaan kääntää kirjasuomeksi vaikkapa sanoilla Pyssähtynyt lausunta." Muisteluaan se umpihelsinkiläisyys on. Murrepakinoitua. Kotiseutuaatetta à la Raumlaissii jaarituksii tai menetetyt Karjalan kaihoamista.

Jörn Donner puolestaan toteaa: "Lähiympäristö on tärkein. Sitten tulee vähän laajempi alue. Minulla on tapana sanoa, että olen ensisijaisesti kruununhakalainen, toiseksi helsinkiläinen, kolmanneksi suomalainen ja neljänneksi vaikkapa eurooppalainen." Niinhän sitä voivat todeta muutkin suurkaupunkilaiset, jotka asuvat siinä määrin "maalaisesti"/kylämaisesti, että saman kaupunginosan ihmiset tuntevat toisensa ja ovat vielä oppineet sietämään toisiaan. Umpihelsinkiläinen ylpeilee vain sillä, ettei ole muuttanut paikkakunnalta. Hän on ylpeä siitä, että hänen näkökulmansa on koko elämän ajan ollut sama. Sitä en ymmärrä, että he eivät ymmärrä. Muitakaan. Kaupunkisuovaitsevaisuus on korvien välissä ja sellaiset korvat käyvät muuallakin.

"Helsingille on käynyt kuten muillekin Suomen kirkonkylille. Sitäkin on runnottu ja rakennettu lyhytnäköisesti, ja kirkolle on tullut paljon perukan väkeä", kirjoittaa Ilkka Malmberg. Euroopan mitassa Helsinki on juuri ja juuri kaupunki. City se on vain samannimisen lehden palstoilla. Lähiajan kaupunkipolitiikaksi saat-taisi riittää, että liikkuvuus olisi muutakin kuin heitteillejät-töä. Vai tarkoittavatko cityihmisiksi itseään nimittävät "kaupunkiseikkailulla" turvattomien ja osattomien henkiinjäämiskamppailua, koska siitä saa erittäin esteettisiä mustavalkoisia köyhyyskuvia kiiltäväpintaisiin kaupunkilehtiin, joita varten on kaadettava maaseudun metsää, mitä taas voi vastustaa näissä lehdissä?

Mieleen nousee kysymys: tuottaako "urbaani" paskanjauhaminen lannoitetta vai myrkkyä?

SEPPÖ HELMINEN

KATSE KAUPUNKIIN
KIRJOITUKSIA
KAUPUNGISTA
YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
1995

JUHANI MÄKELÄ &
J. PEKKA MÄKELÄ
HAUSKA HELSINKI
TAMMI 1995